
Магдалена Ивковић, мастер учитељ
Устаничка 148/61, 11000, Београд

Стручни рад
Методичка пракса број 1. 2017
УДК: 37.012
стр. 129 - 140

НАЈВАЖНИЈИ МОТИВИ И ПОДСТИЦАЈИ ЗА ЧИТАЊЕ УЧЕНИКА ЧЕТВРТОГ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ¹⁴

Резиме: Истраживање које смо спровели имало је за циљ да испита колико су савремени медији утицали на то колико и због чега ученици четвртог разреда читају књиге, и шта би их подстакло да читају више. Истраживањем је обухваћен 161 ученик четвртог разреда из пет градских школа у Београду и Крушевцу. Подаци су прикупљени помоћу анкетног упитника током новембра 2014. године. Утврђено је да се читалачке навике ученика четвртог разреда реализују у различитим медијима, али – супротно нашој претпоставци – још увек се пре испољавају кроз читање књига, него кроз коришћење часописа и садржаја на Интернету; ученици најчешће читају како би научили нешто ново или зато што сматрају да је читање вештина потребна за живот; за нове књиге се обично опредељују на основу главног јунака или наслова; на појединачном плану највише би их подстакло да читају чешће када би имали више времена, док би њихове вршњаке, сматрају, најјаче стимулисало када би постојали сајтови, блогови, телевизијске емисије и флајерипутем којих би ученици могли да се информишу о томе које су књиге вредне, занимљиве и требало би да их прочитају; књига и филм представљају мотивацију једно за друго, премда је књига нешто снажнији подстицај за гледање филма, него обрнуто.

---

¹⁴Овај рад је изложен на научном скупу са међународним учешћем „Настава и наука у времену и простору“. Скуп је одржан 6–7. март 2015. у Лепосавићу.

Кључне речи: ученици четвртог разреда, књиге, савремени медији, мотиви и подстицаји за читање, фактори који утичу на избор књиге за читање.

УВОД

1. ПОЛОЖАЈ КЊИГЕ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

Читање је базична вештина без које нема писмености. Колико је настава читања била успешна процењује се на основу тога у којој су мери деца овладала вештином читања, те у којој мери се добровољно предају читању књига и другог писаног материјала. Као би постало самосталан читалац дете мора желети да чита разноврсне материјале, како ради уживања, тако и у циљу испуњавања школских обавеза (Tollefson 2008, према Joseph 2013: 354). Стога су и количина и разноврсност и квалитет прочитаног од великог значаја. Нажалост, читање се у нашим школама не изучава као посебан предмет, већ се третира само као вештина која омогућава многе друге врсте учења и која је стога неопходна да би дете постигло добар успех из било ког школског предмета. Додатан проблем представља то што родитељи посвећују мало или нимало пажње књижевној култури своје деце, а неретко ни сами немају развијене читалачке навике. Очигледно да лака доступност и непрегледно мноштво нових издања не гарантују квалитет, ни културу читања (Хесе 1985, према Вучковић и Тодоров 2010: 10). Напротив, данас се све чешће говори о кризи читања, а бројна истраживања потврђују да је забринутост оправдана. Наиме, премда већином имају позитивне ставове о значају књиге и читања, данашњи основци, средњошколци и студенти слободно време најчешће проводе уз телевизор и компјутер (и то превасходно уз садржаје који нису образовног карактера: филмови, серије, спорт и сл. – Кејић 1998: 251; Јешић 2000: 72–81, 175, 178; Мрђа 2011а: 124 и 2011б: 103 итд.). Лектиру углавном не воле да читају, сматрајући да је застарела, досадна и превише обимна, али ретко читају и књиге које нису обавезне, одлазе у библиотеку или купују књиге (Стојановић 2007: 86–87; Илић, Гајић и Маљковић 2007: 7–8, 48; Вучковић и Тодоров 2010: 49–71, 81; Брборић, према Вучковић и Тодоров 2010: 104–105; Крњић, Степановић и Павловић Бабић 2011: 272–275, 277–278; Мрђа 2011а: 124 и 2011б: 103 итд.).

Укратко, брзи развој науке и технике, пре свега мас-медија и информатике, који је уз то код нас био праћен транзицијом и економском кризом, довео је до промене односа друштва према књизи, а са њом заједно и према читавој традиционалној култури која претежно и почива на књизи. „Човек масовне публике мало чита велика и значајна дела светске литературе, спознајући стварност преко електронских слика које га довољно забављају, обавештавају или поучавају, и које су сурогат за сваку врсту креативног, индивидуалног стваралаштва“, с правом

примећују Вучковић и Тодоров (2010: 11), док књига све чешће бива ниподаштавана (Илић, Гајић и Маљковић 2007: 5).

Истовремено, доба млађег школског узраста од изузетног значаја за развој културе и навика читања. Зашто је то тако? Као прво, ученици на овом узрасту овладавају вештином читања, те тако стварају основу за изградњу читалачких интересовања и навика. Као друго, у периоду од седме до једанаесте године одвијају се бројне психофизичке промене које личност појединца обликују релативно трајно. Зато уколико деца на овом узрасту не развију трајан интерес за књигу, врло је вероватно да ће читавог живота имати негативан однос према читању (Вучковић 2012: 197).

Све ово навело нас је да се запитамо како мотивисати ученике да заволе књигу и читање. Шта учинити да се спречи, или макар ублажи криза читања о којој се тако много говори последњих година и која евидентно постоји међу младима? Тешко је дати одговор на ово питање или понудити решење у виду провереног рецепта. Пре свега зато што је криза читања „само (...) израз дубље кризе вредности постмодерне епохе површности и заводљиве виртуелне стварности“ (Вучковић и Тодоров 2010: 11). Па ипак, како бисмо макар мало помогли школама и родитељима да децу заинтересују да чешће и са више воље приступају читању, одлучили смо да спроведемо емпиријско истраживање којим бисмо прикупили податке о томе који су најважнији мотиви и подстицаји за читање ученика четвртог разреда основне школе. Ово истраживање је део једног обухватнијег истраживања чији је предмет било сагледавање културе читања ученика разредне наставе. У овом раду представимо, дакле, онај део добијених резултата који се односе на најчешће разлоге и подстицаје за читање.

2. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Истраживањем је обухваћен 161 ученик четвртог разреда из пет градских школа у Београду и Крушевцу. Подаци су прикупљени помоћу анкетног упитника сачињеног за потребе истраживања. Ученици су анкету попунили анонимно, а истраживање је обављено током новембра 2014. године. Имало је за циљ да испита колико су савремени медији утицали на то колико и због чега ученици четвртог разреда читају књиге, и шта би их подстакло да читају више. Из циља су проистекли следећи задаци:

1. Проверити да ли су савремени медији утицали на то које врсте материјала за читање четвртаци најчешће бирају.
2. Утврдити најчешћи мотив који ученике четвртог разреда покреће на читање књига.
3. Проверити који фактори имају одлучујући утицај приликом опредељивања четвртака за неку књигу.

4. Утврдити шта би ученике четвртог разреда највише подстакло да читају више – како њих као појединце, тако и њихове вршњаке уопште.
5. Испитати колико су филм и књига инспирација једно за друго: колико филм подстиче ученике да прочитају књигу на основу које је снимљен, и обрнуто.

Основна хипотеза је била да данашњи ученици, под утицајем савремених медија, читање књигодоживљавају пре као извор знања и вештину неопходну за живот, него као извор уживања, те зато у слободно време чешће читају неке друге писане материјале, него књиге. Претпоставили смо да ученици четвртог разреда у слободно време најрадије читају часописе или садржаје са Интернета; најчешће читају како би научили нешто ново или зато што сматрају да је читање вештина потребна за живот; за нове књиге се обично опредељују на основу главног јунака или наслова, односно извода; на појединачном плану највише би их подстакло да читају чешће када би имали више времена, док би њихове вршњаке, сматрају, најјаче стимулисало када би постојали сајтови, блогови, телевизијске емисије и флајери путем којих би ученици могли да се информишу о томе које су књиге вредне, занимљиве и требало би да их прочитају; књига и филм представљају мотивацију једно за друго, премда је књига нешто снажнији подстицај за гледање филма, него обрнуто.

3. ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Један од задатака овог истраживања био је да испитамо читалачке преференције ученика млађих разреда и да истовремено проверимо да ли су савремени медији утицали на то шта ученици читају у слободно време. Наиме, ранија истраживања су показала да основци, средњошколци и студенти радије читају часописе и неке друге писане материјале, него књиге (Јешић 2000: 178; Мрђа 2011а: 124 и 2011б: 103). Овим истраживањем смо желели да проверимо да ли то важи и за млађе основце. На основу резултата поменутих истраживања, претпоставили смо да и ученици четвртог разреда своје слободно време пре проводе уз часописе, новине, Интернет странице и сл., него уз књиге. Међутим, добијени резултати оповргли су нашу претпоставку. Наиме, на питање шта најчешће читају ван школе, највећи број ученика – 63,4% – одговорио је да чита књиге (приче, бајке, романи, песме, драме,...), док су часописи на другом месту са 53,4%. Садржаји које ученици читају на веб-сајтовима и блоговима су, супротно нашем очекивању, тек на седмом месту (16,8%), заједно са порукама или мејловима (16,8%). Могуће да је разлог то што неки четвртаци још увек немају пун, слободан приступ компјутерима и тзв. паметним телефонима, јер родитељи покушавају да ограниче време које њихова деца проводе на Интернету. Но, још је вероватније да ученици поменуте медије, и када су им доступни, користе пре свега за забаву, дописивање са друговима, играње игрица и сличне активности, уместо за читање. У даљој анализи пажњу привлачи податак да је велики број ученика изјавио

да често чита вице (41,1%). То, додуше, не изненађује, с обзиром да се деца овог узраста живо интересују за хумор (Šabić 1983:15; Марковић 2012: 259; Вучковић 2012: 203). Међутим, боље би било усмерити их на читање уметнички вредних остварења – било народне, било ауторске књижевности – са израженом хумористичком цртом. На четвртом месту, одмах иза вицева, су стрипови које редовно чита чак 40,4% испитаника, а радује чињеница да су омиљено штиво четвртине ученика различите енциклопедије (26,1%). Стихове песама које воле да слушају чита нешто више од петине испитаника (23,0%). Даља анализа показује да ученици млађег узраста не читају често новине (9,3%). Ово је опет разумљиво, с обзиром да је функција дневне штампе пре свега информативна, те су новине отуда незанимљиве и својим садржајем непримерене узрасту млађих основаца. Још мањи број ученика чита интерактивне¹⁵ (8,7%) и електронске, односно књиге које се читају са апликација за Андроид телефоне (7,5%). Ова друга чињеница само изнова потврђује да се савремени електронски медијинајчешће користе за забаву, дружење и информисање, а тек ретко за образовање и уздизање властите духовности (Јанићијевић 1999: 21, према Вучковић и Тодоров 2010: 11), што су показала и бројна истраживања (Јешић 2000: 175, 178; Мрђа 2011а: 124; Отојува et al. 2009, Ferri, 2009, према Fehintola & Audu 2012: 271). На последњем месту су сликовнице за које је још увек заинтересовано 6,2% ученика, а троје испитаника није одговорило на питање (1,9%). На основу добијених резултата можемо, дакле, да констатујемо да преко 60% анкетираних ученика радије чита књиге, него неке друге материјале за читање.

Мотив који покреће ученике на читање много говори о њиховом односу према свету писане речи. Зато је један од задатака нашег истраживања био да утврдимо због чега ученици читају књиге. На ово питање није одговорило или је дало неважећи одговор 13,0% ученика. Највећи број ученика који су одговорили каже да књиге чита пре свега зато што је читање вештина потребна за живот и помоћи ће им да пронађу добар посао када одрасту (29,2%). У оваквом одговору препознајемо ставове о важности књиге у животу људи које су ученици преузели од старијих (родитеља, бака, дека итд.). Од преосталих мотива на другом месту је читање као начин да ученици сазнају оно што их интересује или да науче нешто ново, иако овај мотив процентуално тек врло мало заостаје за читањем као вештином потребном за живот (28,6%). Уживање у читању главни је разлог читања књига за 11,2% ученика, док 9,3% ученика каже да чита зато што је читање забавно. Укупно, дакле, 20,5% ученика тврди да је главни разлог због кога читају књиге уживање у њима и

---

¹⁵Како бисмо избегли терминолошко неразумевање, термин „интерактивне књиге“ смо ученицима усмено објаснили пресамог анкетања, а уз то је у заградбило датописмено објашњење термина: књиге са налепницама које можете да лепите и тако учите док читате књигу, са играчицама које производе звуке, са фигурама од папира од којих можете нешто да направите; ако су направљене за читање на компјутеру, ове књиге могу да производе звуке, пуштају песме, померају или увећавају слике и сл.

разбигра. Но, чак и ако ове две последње категорије посматрамо заједно (читање као извор уживања и читање као извор забаве), видећемо да и даље већи број ученика читање види као начин стицања нових знања и корисних обавештења, него као разоноду, уживање и забаву (46: 33). На основу реченог можемо да закључимо да су ученици, када је реч о читању књига, пре свега практично оријентисани, те на читање већином гледају као на вештину која омогућава сналажење у свакодневном животу, проширивање знања и напредовање у послу, него као на извор задовољства. Могућност да кроз свет писане речи науче да боље разумеју друге људе и свет око себе није чест разлог због кога ученици читају књиге (3,7%). За одговор „зато што ми читање помаже да боље упознам и разумем себе“ определило се тек четворо ученика, баш као и за одговор „да бих добио бољу оцену или зато што морам за школу“ (4 или 2,5%), што ова два мотива ставља на последње место. То може бити користан податак за учитеље. Као прво, опште је познато да радозналост за читање и навике читања није могуће успешно развијати у условима наређивања да се нешто прочита, праћеног каткад и строгом претњом „ко не прочита...“. Напротив, такво је поступање контрапродуктивно и педагошки неоправдано, што потврђују и добијени резултати. Наиме, видимо да ни боља оцена, ни могућност добијања лоше оцене у случају неиспуњавања школских обавеза не мотивишу значајно ученике на читање. Другим речима, данашњим четвртацима оцена није важан разлог за читање, а моћ учитељеве препоруке је, видећемо то из даље анализе, такође врло мала. На учитељу је зато да пронађе различите и увек нове мотивационе поступке који код његових ученика могу пробудити жељу за читањем. Као друго, мали број ученика каже да чита како би могао боље да разуме друге и себе, па приликом тумачења дела треба помоћи ученицима да увиде везу између садржаја, ликова и порука дела и ситуација из свакодневног живота.

Овим истраживањем желели смо такође да проверимо на основу чега се ученици обично опредељују за књиге које ће читати. Ученицима смо понудили 10 одговора и тражили од њих да се определе само за један разлог, онај најчешћи. Не мали број ученика – њих 19 – није дао одговор или није могао да се определи за само један разлог, због чега смо ове одговоре морали да изоставимо из анализе (11,8%). Одговори преосталих ученика показују да је најважнији фактор који утиче на избор књиге за читање главни јунак (29,8%). Претпостављамо да ученици који су се определили за овај одговор веома воле да читају текстове који имају многе наставке и прате њихове јунаке, нпр. серијали књига *Церонимо Стилтони* или *Теа Стилтон*, *Пет пријатеља*, *Хари Потер*, *Господар прстенова* и сл. Ово не изненађује ако се има у виду да ученици млађег узраста не умеју да буду само пасивни читаоци, већ имају снажну потребу да се поистовете са књижевним јунацима. На тај начин пројектују себе у свет дела и постају учесници збивања о којима читају, што им омогућава да снажно доживе дело, а тиме и да више уживају у читању. Зато су за већину ученика јунаци који су им познати од раније већ су их освојили очигледно најбоља гаранција задовољства које ученике очекује уколико

почну да читају. На другом месту је наслов или кратак извод на корицама књиге, премда овај фактор не заостаје много за утицајем главног јунака (24,2%). Ово је опет било очекивано, јер добар наслов или вешто срочен извод умеју да заинтригирају децу машту, најављујући лепоте и узбуђења која ученике очекују ако завире међу корице књиге. Међу осталим одговорима знатније се издваја још једино дужина књиге. Тако је 11,8% анкетираних ученика изјавило да воли дуге књиге и да је то најважнији фактор на основу кога бирају шта да читају, док нико од анкетираних ученика није рекао да се за књиге опредељује зато што су кратке (0%). Очигледно да неки ученици воле обимне књиге које се дуго читају, те могу да се препусте маштању. То истовремено оповргава распрострањено уверење да деца овог узраста нису у стању да прате и разумеју дуге текстове. Опредељивање за књигу на основу имена писца забележено је код малог броја испитаника – 3,7%. Слично је и са илустрацијом на корици књиге за коју се определило свега 2,5% ученика. Уколико број ученика који су се одлучили за наслов или кратак извод упоредимо са бројем ученика који су се одлучили за илустрацију као најважнији фактор који их опредељује за неку књигу (39:4), примећујемо да је готово десет пута више ученика гласало за наслов, односно извод, него за слику. То је изузетно позитивно и само потврђује да је снага текста да привуче пажњу читаоца, па чак и снага саме његове најаве у виду наслова или извода, далеко јача од илустрација. Зато и у настави текст јесте и треба да буде примарни извор мотивације за читање, доживљавање и проучавање дела. Занимљиво је, међутим, да је препорука учитеља на последњем месту (1,2%), чак и иза препоруке библиотекара (2,5%). Овакав нас је исход свакако изненадио, јер су ранија истраживања показала да школа и учитељ имају врло велики, чак највећи утицај на развијање читалачких интересовања и навика ученика (Јовановић 2002: 103–104; Стојановић 2007: 83; Илић, Гајић и Маљковић 2007: 7). Можда је овакав исход последица нарушеног угледа учитеља у друштву, због чега је и делотворност његове препоруке опала. Но, могуће је и да учитељи, када мотивишу ученике, то чине не наводећи назив конкретне књиге коју би ученици ваљало да прочитају. Када је реч о препорукама, највећи утицај на избор шта да читају има препорука родитеља или неког другог члана породице (6,8%), а одмах из ње је препорука друга, односно другарице (5,6%). Ипак, видимо да препорука (било вршњака, било одраслих) има далеко слабији утицај на избор дела од фактора као што су главни јунак, наслов или извод, па чак и дужина, а који произилазе из самог текста. Речено потврђује претпоставку од које смо пошли, али је у супротности са резултатима неких ранијих истраживања.

Један од важних задатака овог истраживања био је да утврдимо шта би ученике најснажније подстакло да читају више. Преко 20 ученика није одговорило или, знатно чешће, није могло да се определи за само један од понуђених подстицаја, те њихове одговоре нисмо могли узети у разматрање (21 или 13,0%). Остали ученици већином кажу да би читали више када би имали више времена (39,1%). Петина ученика (21,7%) тврди да би читали више када би могли да пронађу

више књига које их интересују, 8,1% њих када би више уживали у читању, а 5,6% ученика истиче да би их подстакло да читају више када би умели да одаберу добре књиге. То сугерише да ови ученици још увек не умеју самостално да изаберу књиге за читање које им одговарају. Зато је потребно да их учитељи систематски оспособљавају за самосталан избор штива у домену њихових интересовања. Јер када буду умели да пронађу књиге које их интересују, блиске су им и разумљиве, више ће уживати у читању, а задовољство које буду осећали током читања мотивисаће их да читају чешће. Преостали одговори процентуално нису значајни и прилично су уједначени. Наиме, изгледа да нижа цена књига, већи број слика у њима, боље опремљене библиотеке (када би у њима било више књига које ученике занимају, када би им библиотекари више помагали у избору књига и сл.) не би значајно подстакли ученике да читају више, баш као ни када бим им неко читао наглас, јер се свега 1,9% ученика определило за сваки од ових одговора. Надаље, ученике не би више мотивисало ни када би књиге биле краће, читање мање заморно, а учитељских више подстицали да читају (1,2%). Најмањи утицај на млађе основце има близина библиотека и то колико њихови другови читају (0,6%).

Један од најважнијих задатака наставе књижевности на млађем школском узрасту јесте да ученике учини љубитељима књижевности и одушеви их за свет писане речи. Како би код ученика изазвали жељу за читањем, учитељи користе различите мотивационе поступке, увек нове и примерене конкретним ученицима. У овом послу учитељима може у многоме помоћи мишљење ученика о томе шта би њих и њихове вршњаке највише мотивисало на читање. Зато смо ученике питали шта би, по њиховом мишљењу, требало урадити да подстакнемо ђаке да више читају. Ученици су могли да заокруже један од понуђених одговора или да допишу свој одговор. И овај пут не мали број ученика није одговорио или је заокружио више од једног одговора, и поред нашег инсистирања на само једном одговору (25 или 15,5%). Одговори осталих ученика су доста разуђени, но ипак се међу њима процентуално издвајају два подстицаја. Наиме, 18,7% ученика се определило за прављење сајтова или блогова на којима би ученици могли да пронађу информације о томе које су књиге вредне, занимљиве и требало би да их прочитају, а двоје ученика у истом циљу предлажу коришћење флајера и телевизијских емисија (1,2%), те смо их придружили овој првој категорији ученика. Укупно, дакле, 19,9% ученика сматра да би најделотворније било искористити могућности које нуде савремени медији, те направити сајтове, блогове, флајере и телевизијске емисије путем којих би ученици могли да се информишу о томе које књиге могу бити занимљиве за њихов узраст и како могу да дођу до њих. Тиме се овај начин подстицања читалачке радозналости нашао на првом месту, заједно са ученицима који сматрају да треба организовати сусрете са писцима (19,9%). Из реченог проистичу два закључка која могу бити корисна за учитеље. Као прво, то што петина ученика предлаже коришћење савремених медија ради информисања ученика о књигама, само потврђује горе наведен закључак да је ученицима

потребно пружити помоћ приликом избора књига за читање. Додуше, ово је препознало као потребу и дописало само шесторо ученика (помоћ ученицима да одаберу књиге које их занимају – 3,7%). Ми смо ипак одлучили да њихове одговоре издвојимо у посебну категорију, премда она процентуално није нарочито значајна, јер управо то што су ови ученици сами дописали поменути подстицај као одговор, најбоље показује колико је за њих он важан. Као друго, чињеница да се велики број ученика определио за организовање сусрета са писцима као најделотворнији подстицај, недвосмислено показује да би било добро да учитељи чешће организују у школи гостовања познатих писаца за децу који би ученицима надахнуто говорили о свом стваралаштву и предложили им штиво за читање. Такмичења у читању предлаже 14,3% ученика, док 8,7% испитаника сматра да би помогло када би се више говорило о књигама (када би ученици више размењивали своје утиске и мишљење о књигама које читају, било на часу са учитељима, било са родитељима и друговима после школе). Речено обавезује учитеље, али и родитеље да одвоје више времена за разговор са својом децом о књигама и читању. Осим тога, на основу одговора ученика видимо да би у циљу подстицања жеље за читањем учитељи требало да искористе такмичарски дух који је код млађих основаца врло изражен, баш као и дечју потребу за игром, јер 7,5% ученика сматра како је најбоље организовати игре о прочитаним књигама. Такмичењем и игром могуће је мотивисати ученике како за читање обавезног штива, тако и за читање књига које нису на програмском списку лектуре. Надаље, један број ученика – 5,6% – издваја оснивање група или секција за читање као најделотворнији подстицај. Добро би било зато оформити у школи литерарне дружине, у оквиру којих би ученици могли да једни другима препоручују књиге и размењују судове и импресије о прочитаним књигама, те да на стваралачки начин изразе доживљај који су прочитане књиге изазвале у њима. Навешћемо и преостале одговоре, иако су процентуално занемарљиви. По мишљењу наших испитаника, данашње ученике не би нарочито мотивисало да читају уколико би могли да учествују у избору књига за школску или одељенску библиотеку (2,5%), или када би било више електронских или књига које могу да се читају преко апликација за Андроид телефоне (1,2%), нити сматрају да је важно да постоји особа којој би могли да се обрате ако током читања наиђу на проблем (1,2%).

Филм такође може бити снажан подстицај за читање. Један од задатака овог истраживања био је да проверимо шта је за ученике већа инспирација: књига да погледају филм, или обрнуто. Зато смо ученике најпре питали да на петостепеној скали означе колико их књига подстиче да погледају филм снимљен на основу те књиге. Ево како су се они изјаснили: највећи број ученика – 42,9% – је изјавио да их прочитана књига веома подстиче, а 33,5% да их подстиче да погледају филм базиран на тој књизи. Дакле, укупно 76,4% каже да их књига мотивише да погледају филм рађен на основу литерарног предлошка. Процент оних који кажу да их књиге не подстичу (6,2%), односно уопште не подстичу да погледају филм (2,5%) је

релативно занемарљив, док 12,4% ученика није било сигурно да ли их књига мотивише на гледање филма или не. Четворо ученика није одговорило на питање (2,5%).

Ученике смо потом питали да процене у којој мери их филм мотивише да прочитају књигу. Већина ученика –36,6% – је изјавило да их филм подстиче, а 31,7% да их веома подстиче да прочитају књигу на основу које је тај филм снимљен. Укупно је, дакле, око 70% ученика (68,3%) изјавило да их филм мотивише да прочитају књигу која је послужила као његова инспирација. Преостали ученици су се изјаснили овако: 6,8% каже да их филм не подстиче на читање књиге, исти број ученика каже да их филм уопште не подстиче (6,8%), док не мали број ученика – 15,5% – и овога пута није могао да се определи. И овај пут четворо ученика није одговорило (2,5%). Упоредимо ли укупан број ученика који су изјавили да их књига мотивише на гледање филма (76,4%) са укупним бројем ученика који су изјавили да их филм мотивише да прочитају књигу (68,3%), можемо да закључимо да је књига снажнији подстицај за гледање филма него обрнуто, иако разлика процентуално није велика. Разлог је, претпостављамо, то што је за неке ученике филм пре замена за књигу, него инспирација за њено читање. У сваком случају, висок проценат ученика је рекао и да им је филм подстицај да прочитају књигу, и обрнуто. Слажемо се са Дијаном Вучковић и сматрамо да би било добро да „описани концепт, по којему један садржај изазива интересовање за други, потраје и да филм и књига једно за друго остану подстицај и мотивација, а познато је да и филм и књига представљају битне садржаје у програмима наставе матерњег језика и књижевности“ (Вучковић 2012: 209).

4. ЗАКЉУЧАК

Када још једном сагледамо резултате које смо добили истраживањем, можемо извести неколико закључака.

1. Читалачке навике ученика четвртог разреда се реализују у различитим медијима, али – супротно нашој претпоставци – још увек се пре испољавају кроз читање књига, него кроз коришћење часописа и садржаја на Интернету. Овакав резултат оспорио је прву по реду посебну хипотезу, према којој ученици четвртог разреда у слободно време најрадије читају часописе или садржаје са Интернета.

2. Највећи број ученика четвртог разреда каже да књиге чита зато што верује да је читање вештина потребна за живот и да ће им помоћи да пронађу добар посао када одрасту (29,2%) или из потребе да читајући сазна оно што их интересује и научи нешто ново (28,6%), док само 11,2% анкетираних ученика наводи уживање у читању као основни разлог због кога чита књиге. Тиме је уједно потврђена друга посебна хипотеза.

3. Анкетирани ученици кажу да би читали би више пре свега када би имали више времена (39,1%). Према њиховом мишљењу данашње ђаке би највише

подстакло да читају више када би се чешће организовали сусрети са писцима и када би постојали сајтови, блогови, телевизијске емисије и флајери путем којих би ученици могли да се информишу о томе које су књиге вредне, занимљиве и требало би да их прочитају (19,9%). На основу добијених резултата закључујемо дасу трећа и четврта хипотеза потврђене.

4. За нову књигу ученици се опредељују обично на основу главног јунака (29,8%) или наслова, односно кратког извода на корицама књиге (24,2%), чиме је потврђена трећа по реду хипотеза. Поред тога, за велики проценат ученика књига и филм представљају мотивацију једно за друго, премда је књига нешто снажнији подстицај за гледање филма, него обрнуто (76,4% : 68,3%, односно 123 : 110 уч.). Овим је потврђена пета хипотеза.

На основу реченог можемо да констатујемо да је општа хипотеза потврђена у делу који тврди да је читање књига за данашње ученике пре извор знања и вештина неопходна за живот, него извор уживања, а оспорена у делу који тврди да су савремени медији утицали на то да ученици у слободно време чешће читају неке друге писане материјале, него књиге.

Литература:

1. Вучковић Д.(2012). *Читалачка интересовања ученика петог разреда основне школе*. У: Савремена књижевност за децу у науци и настави, књ. 15, [зборник радова са научног скупа одржаног у 20. марта 2010.]. Ур. Виолета Јовановић и Тиодор Росић. Јагодина: Педагошки факултет, стр. 195–211.
2. Вучковић Ж. и Тодоров Н.(2010). *Култура читања у времену интернета* Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натопшевић“.
3. Илић П.; Гајић О. и Маљковић М.(2007): *Криза читања: комплексан педагошки, културолошки и општедруштвени проблем*. Нови Сад: Градска библиотека.
4. Јешић Д.(2000). *Породица и слободно време младих*. Београд: Учитељски факултет.
5. Јовановић З.(2002). *Обрада домаће лектуре у млађим разредима основне школе: теоријски и истраживачки приступ*. Београд: Антуријум.
6. Joseph В.О. (2013). Reading habits of primary school pupils: The case of Kent academy Miango, Jos Plateau State, Nigeria. *Universal Journal of Education and General Studies*, 2(10), 354–358. Retrived August 2014 from <http://universalresearchjournals.org/ujegs/pdf/2013/October/Joseph.pdf>.
7. Кејић Б. (1998). Модалитети коришћења слободног времена ученика. *Настава и васпитање*, 42(2), 245–253.
8. Крњаић З.; Степановић И. и Павловић Бабић Д.(2011). Читалачке навике средњошколаца у Србији. *Зборник Института за педагошка истраживања*, 43(2), 266–282.
9. Марковић С.(2012). *Новија истраживања читалачких интересовања и навика ученика разредне наставе*. У: Савремена књижевност за децу у науци и настави, књ. 15, [зборник радова са научног скупа одржаног у 20. марта 2010.]. Ур. Виолета Јовановић и Тиодор Росић. Јагодина: Педагошки факултет, стр. 249–262.

- Мрђа С.(2011а).*Културни живот и потребе ученика средњих школа у Србији*. Београд: Завод за проучавање културног развитака, доступно у августу 2014. на <http://www.zaprokul.org.rs/Download/Default.aspx>, стр. 2.
10. Мрђа С.(2011б).*Културни живот и потребе студената у Србији*. Београд: Завод за проучавање културног развитака, доступно у августу 2014. на <http://www.zaprokul.org.rs/Download/Default.aspx>, стр. 2.
11. Стојановић Б.(2007).*Интерпретација бајке у млађим разредима основне школе: теоријски и истраживачки приступ*. Врање: Учитељски факултет.
12. Тодоров Н.(2006).*Ученици и бајке*. Нови Сад: Универзитет и Сомбор: Педагошки факултет.
13. Fehintola J . O.& AuduU. J. (2012):Impact of Home Video Watch on the Academic Performance of Students in Selected Public Secondary School in Ido LGA of Ibadan Metropolis, Nigeria.*Academic Research International*, 3(2), 270–277. Retrived August 2014 from <http://www.savap.org.pk/journals/ARInt./Vol.3%282%29/2012%283.2-35%29.pdf>.
14. ŠabićG.(1983).*Lirska poezija u razrednoj nastavi*. Zagreb: Školska knjiga.

Magdalena Ivkovic, Master Teacher
Ustanička 148/61, 11000, Belgrade

THE MOST IMPORTANT READING MOTIVES AND INCENTIVES OF FOURTH GRADERS

Summary: The aim of this research was to investigate influence of modern media on how much and why fourth graders read books, and what would encourage them to read more. The study included 161 fourth graders from five city schools in Belgrade and Krusevac. Data were collected by using a questionnaire in November 2014. It was founded that reading habits of fourth graders are implemented in a variety of media, but –contrary to our assumption – are still manifested primarily through reading books, and not through the use of journals or content on the Internet; pupils usually read to learn something new or because they believe that reading is a skill necessary for life; they usually choose new books by the main character or title; on a personal level they would be most encouraged to read more often if they had more time, while they believe that their peers would be best stimulated if there were sites, blogs, television shows and flyers through which students could inform themselves about which books are worthy, interesting and should be read; book and film are motivation for each other, although book is somewhat stronger incentive for watching a film, than vice versa.

Key words: students of fourth grade, books, modern media, motives and incentives for reading, the factors that influence the choice of books.

Рај је примљен 18. 09. 2016. године, а рецензиран 19. 01. 2017. године.